

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

Sustainable Agrotourism Management Model

based on Sufficiency Economic and Local Way of Life in The Prانبuri River Basin

นิภารัตน์ สายประเสริฐ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว ค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยว และวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีการดำเนินงานวิจัย 3 ขั้นตอนคือ ขั้นการสำรวจ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้แก่ สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และเลือกชุมชนนำร่อง เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการพัฒนา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยทำการค้นหากิจกรรม การกำหนดเส้นทาง และการออกแบบระบบสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผลและสรุปผล เป็นการวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ จากนั้นประเมินความพึงพอใจของสมาชิกแกนนำชุมชนต่อรูปแบบ แล้วสรุปผลการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรีมีศักยภาพเพียงพอ สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีได้ เนื่องจากมีความหลากหลาย และเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ สามารถนำมาสร้างรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย ความพร้อมของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน การมีวิถีวัฒนธรรมที่น่าสนใจของชุมชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรท้องถิ่น และจากการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี พบว่ารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้มีความยืดหยุ่นสูงแต่ยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ แต่รูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปใช้กับชุมชนอื่นๆ ได้ รวมทั้งเมื่อทำการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ท่าน เห็นชอบกับรูปแบบในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) และแกนนำชุมชนในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งเป็นตัวแทนจาก 10 ตำบล ตำบลละ 10 คน รวม 100 คน มีผลการประเมินความพึงพอใจ ในระดับมาก เช่นกัน ($\bar{x} = 4.17$)

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชุมชน ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเริ่มต้นขึ้น และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วไปเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมวลชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นจำนวนนักท่องเที่ยว ทำให้มรดกทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย แสดงให้เห็นการสวนทางระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ ต่อมาได้เกิดกระแสการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ (Alternative tourism) ที่ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาตินำไปสู่แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่อยู่บนความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยให้เกิดผลกระทบด้านลบน้อยที่สุด อันเป็นที่มาของ “การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” (sustainable tourism management) ที่พยายามสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ให้สามารถดำเนินไปด้วยกันได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2546: 2-3)

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่ผลิตผลผลิตทางการเกษตรมาช้านาน ประกอบกับมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการทำเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ทำให้มีโอกาสนในการพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวที่ใช้การเกษตรเป็นจุดสนใจ ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร” (Agrotourism) โดยมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกและรายได้ที่เพิ่มขึ้น และส่งผลให้เกษตรกรและคนในชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิต และอาชีพของตนเอง และนำไปสู่การสืบทอดและอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรให้ยั่งยืนในระยะยาว การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำเป็นต้องมีการศึกษาศักยภาพและความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่พร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่า และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน (ในขณะที่ดำเนินโครงการวิจัย) โดยให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร สนับสนุนการผลิตและบริการของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: ระบุออนไลน์) โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำทาง และให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ ซึ่งมีวิธีการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นที่ต่างกัน ก่อให้เกิดรูปแบบการทำเกษตรด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจน่าศึกษาเรียนรู้ ซึ่งความรู้ท้องถิ่นเหล่านี้ไม่ได้เป็นความรู้ที่สอนกันในชั้นเรียน แต่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต บุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปในพื้นที่การเรียนรู้ซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรนั้น ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในลักษณะนี้ เป็นการเรียนรู้ระยะสั้นเพื่อสร้างความพึงพอใจ ความสุข และสามารถนำความรู้ไปริเริ่มหรือต่อยอดการทำเกษตรในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งกิจกรรมในลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จึงเป็นรูปแบบของการเรียนรู้การทำเกษตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ยิ่งหากชุมชนการเกษตรนั้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตด้วยแล้ว ก็จะช่วยสะท้อนภาพของการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอาชีพการเกษตรในท้องถิ่น และช่วยให้การพัฒนาสังคมสามารถดำเนินควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง

ลุ่มแม่น้ำปรางบุรี เป็นลุ่มน้ำย่อยในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ประมาณ 2,919 ตารางกิโลเมตร ลำน้ำหลักได้แก่แม่น้ำปรางบุรี ซึ่งต้นน้ำเกิดจากภูเขาพะเนินทุ่ง เทือกเขาตะนาวศรี อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จากนั้นไหลเข้าเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผ่านอำเภอหัวหิน และอำเภอปรางบุรี แล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำปราง ความยาว 155 กิโลเมตร บริเวณต้นน้ำปรางบุรีเป็นพื้นที่อนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความน่าสนใจ

เช่น กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตอนกลางของแม่น้ำปรางมบุรีเป็นที่ตั้งของโครงการชลประทานปรางมบุรี ที่มีเขื่อนปรางมบุรีกั้นลำน้ำ ในเขตอำเภอหัวหินและอำเภอปรางมบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนปรางมบุรีเป็นผืนน้ำกว้างใหญ่ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่สำคัญ ส่วนตอนล่างของแม่น้ำปรางมบุรี จะไหลผ่านชุมชนในอำเภอปรางมบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองและพื้นที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ก่อนไหลลงอ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำปรางมซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่สำคัญ เป็นที่ตั้งของวนอุทยานปรางมบุรีและศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี และยังเป็นที่ตั้งของชุมชนปากน้ำปรางม ที่ประกอบอาชีพประมงไคหมีกที่มีอยู่ชุกชุมในทะเลบริเวณปากแม่น้ำปรางมบุรี จะเห็นได้ว่า แม่น้ำปรางมบุรีไหลผ่านพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางระบบนิเวศ รวมทั้งยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีคุณค่า สามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งคนในท้องถิ่นประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งหากนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแกนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ผสมผสานกับการท่องเที่ยว จะทำให้ลุ่มแม่น้ำปรางมบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจอย่างยิ่ง แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งที่ผ่านมา แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี ยังขาดการประสานความร่วมมือ เพื่อจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี ที่มีรูปแบบสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของชุมชน รวมถึงสามารถช่วยเหลือและหนุนเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปรางมบุรีต่อไปได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 2.1 เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี
- 2.2 เพื่อค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดวิถีชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา
- 2) คัดเลือกชุมชนและสมาชิกของชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปรางมบุรีเพื่อเป็นแกนนำหรือตัวแทนในร่วมกันพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี
- 3) ร่วมกันสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปรางมบุรี

4) ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อค้นหากิจกรรมและกำหนดเส้นทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ตามองค์ประกอบ ดังนี้

5) วิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

6) ประเมินผลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

3.2 ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ มี 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

1) กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับกลุ่มผู้ที่มีความคุ้นเคยและมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำปราณบุรี

2) ประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้รู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ บริบทการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำทางการศึกษา ศาสนา ราษฎรชาวบ้าน หมอชาวบ้าน เป็นต้น

3) สมาชิกชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปราณบุรี ที่สามารถเป็นตัวแทนและสมัครใจเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อค้นหากิจกรรมและสร้างเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงการร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มน้ำปราณบุรี

4) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่สามารถประเมินผลและรับรองรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มน้ำปราณบุรี

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้พื้นที่ลุ่มน้ำปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อพัฒนาและกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนเนื่องจากลุ่มน้ำปราณบุรีประกอบไปด้วยฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางเกษตรที่สมบูรณ์และหลากหลาย รวมถึงวิถีชีวิตการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของชุมชนที่มีคุณค่าและน่าสนใจ สามารถนำมาพัฒนาและใช้ประโยชน์ทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงวิถีการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรของชุมชนต่อไป

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา

โดยใช้เวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปี หรือ 12 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยได้กำหนดกระบวนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสำรวจ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้แก่ สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา สภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ปรากฏในพื้นที่ การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงศักยภาพชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มน้ำปราณบุรี จากนั้นจะเป็น

การคัดเลือกพื้นที่หรือชุมชนนำร่อง รวมถึงแกนนำสมาชิกชุมชนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการพัฒนา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี โดยทำการค้นหากิจกรรม การกำหนดเส้นทาง และการออกแบบระบบสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผลและสรุปผล เป็นการวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี และการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ที่มีต่อพื้นที่และชุมชน จากนั้นประเมินความพึงพอใจของสมาชิกแกนนำชุมชนต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี แล้วสรุปผลการศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยประยุกต์ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2548: 5/12-5/21)

2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เกี่ยวกับบริบทเชิงพื้นที่และบริบทด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview)

3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research/PAR) โดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค การประเมินสถานะชนบทอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal/PRA) ในการวิเคราะห์ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมของพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การทำแผนที่ความคิด (Mind Mapping) การระดมสมอง (Brain Storming) การฝึกอบรมให้ความรู้ (Training) การศึกษาดูงาน (Educational Tour) และการฝึกปฏิบัติจริง

5) แบบประเมินและรับรองรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

6) แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อประเมินความพึงพอใจของสมาชิกแกนนำชุมชนต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

7) อุปกรณ์อื่นๆ เช่น สมุดจดบันทึก อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และแผนที่

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ทำหนังสือแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ไปยังผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมถึงการจดบันทึก บันทึกเทปเสียง และมีการบันทึกภาพ

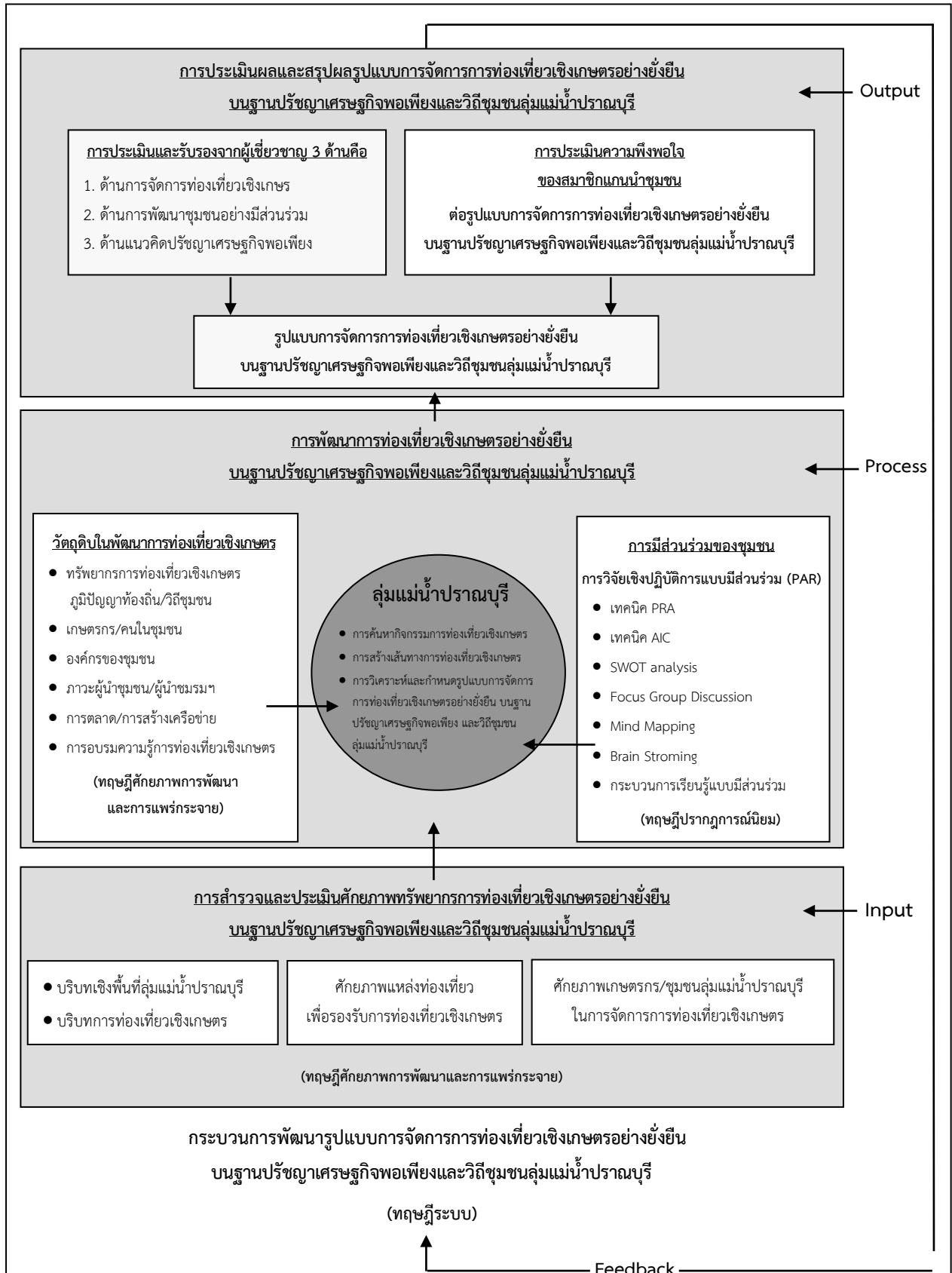
3) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด ประกอบกับการใช้วิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ด้วย

4.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงผลออกเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าสูงสุด (Maximum)

5. กรอบทฤษฎีการวิจัย

จากที่กล่าวถึงทฤษฎีมาทั้งหมดข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็น “กรอบทฤษฎีการวิจัย” (Theoretical Framework) ในครั้งนี้ ได้แผนภูมิ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบทฤษฎีการวิจัย (Theoretical Framework)

6. ผลการวิจัย

6.1 การสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

1) บริบทเชิงพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ลุ่มน้ำในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 25 ลุ่มน้ำหลัก ซึ่งมีพื้นที่ทั่วประเทศประมาณ 511,316 ตารางกิโลเมตร ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี เป็น 1 ใน 5 ลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มของลุ่มน้ำชายฝั่งอ่าวไทยฝั่งตะวันตก ซึ่งเป็น 1 ใน 25 ลุ่มน้ำหลักของประเทศไทย ลุ่มน้ำชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์ มีพื้นที่ประมาณ 7,097.32 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยลักษณะของลุ่มน้ำวางตัวอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ เป็นพื้นที่แคบตั้งอยู่ด้านใต้สุดของภาคตะวันตกของประเทศไทย และเป็นส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทย ซึ่งมีระยะทางเพียง 12 กิโลเมตร จากแนวชายแดนไทย-เมียนมาร์ ที่บ้านด่านสิงขร ไปจนถึงชายฝั่งอ่าวไทยที่ตำบลคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทางด้านตะวันตกของลุ่มน้ำชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์ เป็นแนวเทือกเขาตะนาวศรีที่มีความสูงและค่อยๆ ลาดมาทางตะวันออกสู่ชายฝั่งอ่าวไทย ตอนกลางของบริเวณลุ่มน้ำเป็นที่ราบเชิงเขาที่เกิดจากการสะสมตะกอนแม่น้ำ ส่วนทางด้านตะวันออกมีพื้นที่ราบชายฝั่งมีลักษณะแคบยาว ชายทะเลส่วนใหญ่เป็นหาดโคลนและหาดทราย ที่เคยมีป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ โดยในปัจจุบันพื้นที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ทางการเกษตรสำหรับการเลี้ยงกุ้งและฟาร์มหอยแครง

แม่น้ำปราณบุรีมีความยาวประมาณ 155 กิโลเมตร เป็นสายน้ำหลักของลุ่มน้ำ มีต้นกำเนิดจากเขาพะเนินทุ่ง ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรี ไหลจากเหนือลงมาทางใต้ แล้วไหลไปทางตะวันออกสู่ทะเลอ่าวไทย ลำน้ำมีความชันในช่วงต้นน้ำทางด้านตะวันตกของพื้นที่ลุ่มน้ำ และลาดชันน้อยในพื้นที่ราบทางตะวันออก โดยมีความชันเฉลี่ยประมาณ 1 : 590 ประกอบด้วยพื้นที่ทางการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ บึงนคร อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตำบลเขาจ้าว หนองตาแต้ม ปราณบุรี เขาน้อย วังกั๊พ และปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดตัวลำแม่น้ำปราณบุรี สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง ได้แก่ แม่น้ำปราณบุรีตอนบน ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงตัวเขื่อนปราณบุรี ประกอบด้วยช่วงต้นแม่น้ำ มีพื้นที่เป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ช่วงป่าเต็งถึงบึงนคร เป็นช่วงลำแม่น้ำที่ไหลผ่านชุมชนและพื้นที่การเกษตรในตำบลป่าเต็ง จนถึงเขตขอบอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนปราณบุรี และช่วงอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนปราณบุรี เป็นอาณาบริเวณผืนน้ำและพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำ และแม่น้ำปราณบุรีตอนล่าง ตั้งแต่ตัวเขื่อนปราณบุรีจนถึงปากแม่น้ำปราณบุรี ประกอบด้วยช่วงตัวเขื่อนปราณบุรีถึงตัวเมืองปราณบุรี เป็นช่วงที่ฝั่งขวาของแม่น้ำปราณบุรี เป็นพื้นที่การเกษตรในตำบลหนองตาแต้มและเขาน้อย ส่วนฝั่งขวาเป็นพื้นที่ทางการเกษตรของศูนย์การทหารราบค่ายธนรัชต์ ช่วงตัวเมืองปราณบุรีถึงบ้านฝั่งท่า เป็นช่วงที่แม่น้ำปราณบุรีไหลผ่านที่ตั้งของชุมชนไปจนถึงบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล และช่วงบ้านฝั่งท่าถึงปากแม่น้ำปราณบุรี เป็นช่วงที่แม่น้ำปราณบุรีไหลผ่านพื้นที่การเกษตรและปากแม่น้ำที่ฝั่งทะเลอ่าวไทยบริเวณตำบลปากน้ำปราณ ที่เป็นป่าชายเลนและนาุ้ง รวมทั้งเป็นแหล่งประมงชายฝั่งที่สำคัญ

2) บริบทการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

จากการสำรวจพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี พบว่า ชุมชนต่างๆ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่เป็นจุดเด่นในแต่ละชุมชนที่สามารถนำมาเป็นจุดสนใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้

ตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คนในชุมชนมีการนำวิธีผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ ทำให้สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายของชุมชนได้ ถือเป็นความน่าสนใจที่มีความเกี่ยวข้องกับการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาแก้ปัญหาการขาดแคลนพลังงานของชุมชนได้

ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่ตั้งของโครงการพระราชดำริ 2 โครงการ ได้แก่ โครงการสหกรณ์การเกษตรห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด และโครงการสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ห้วยสัตว์ใหญ่ จำกัด ซึ่งเป็นโครงการที่

ทำให้เกษตรกรมีอาชีพที่สร้างรายได้เพื่อความกินดีอยู่ดีของชุมชน รวมทั้งการทำสวนทุเรียนที่กำลังได้รับความนิยม เนื่องจากทุเรียนทุกสายพันธุ์ที่ปลูกในพื้นที่นี้มีรสชาติอร่อย จนมีชื่อเรียกติดปากว่า ทุเรียนป่าละอู

ตำบลบึงนคร อำเภอห้วยหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ราบสลับเนินเขา ที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งปลูกสับปะรดกันมาก ประกอบกับมีโรงงานสำหรับรับผลผลิตสับปะรดทั้งในอำเภอห้วยหินและอำเภอปราณบุรีหลายแห่ง ทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายสับปะรดส่งโรงงานเหล่านี้สร้างรายได้ชุมชนได้เป็นอย่างดี

ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บริเวณที่เป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านป่าหมาก เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในลำน้ำห้วยตะลุยแพรงซ้าย ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำปราณบุรี มีความน่าสนใจด้านการเกษตรในเรื่องการปลูกข้าวไร่ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่สูงใช้น้ำน้อย และปลูกไว้สำหรับการบริโภคในชุมชนเท่านั้น

ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ส่วนที่แม่น้ำปราณบุรีเริ่มไหลเข้าอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนปราณบุรี เป็นผืนน้ำกว้างใหญ่ เป็นพื้นที่การทำประมงพื้นบ้านอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนปราณบุรี ซึ่งนอกจากจุดประสงค์ในด้านการชลประทานของเขื่อนปราณบุรีแล้ว ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่สำคัญของกลุ่มแม่น้ำปราณบุรีด้วย

ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ราบทำเขื่อนปราณบุรี แม้จะเป็นพื้นที่ปลูกสับปะรดมากก็ตาม แต่ยังมีอาชีพการเกษตรที่น่าสนใจ ได้แก่ การเลี้ยงวัวเนื้อ เนื่องจากมีพื้นที่ราบมีทุ่งหญ้าเหมาะสำหรับการเลี้ยงโค ซึ่งมีฟาร์มวัวหลายแห่งกระจายอยู่ทั่วพื้นที่

ตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำปราณบุรีที่ชุมชนทำการเกษตรโดยการปลูกผัก โดยเป็นการปลูกผักแบบปลอดสารพิษ ซึ่งเป็นการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาใช้ในการประกอบอาชีพ สามารถลดการใช้สารเคมีและเพิ่มผลผลิตได้เป็นอย่างดี

ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ราบที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกพืชไร่และพืชสวนที่ให้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก ชุมชนสามารถรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตผลไม้แปรรูป สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ตำบลวังทง อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่แม่น้ำปราณบุรีเริ่มมีการไหลคดเคี้ยวมากขึ้น เหมาะสำหรับการล่องเรือชมธรรมชาติของสองฝั่งแม่น้ำ และที่นี่ยังเป็นพื้นที่แรกๆของประเทศไทยที่มีการนำสับปะรดสายพันธุ์ปัตตาเวียมาปลูก และกระจายพื้นที่อย่างกว้างขวางในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำปราณบุรี ต่อเนื่องออกไปยังชายฝั่งทะเลอ่าวไทย เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่สำคัญ โดยมีพื้นที่อนุรักษ์ป่าชายเลนสำคัญ ได้แก่ วนอุทยานปราณบุรี และศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่สำคัญ ประกอบกับพื้นที่ชายฝั่งบริเวณปากน้ำปราณบุรียังเป็นแหล่งประมงชายฝั่งที่สำคัญ ด้วยการจับหมึก หรือที่เรียกว่า ไตหมึก

3) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางที่ 1 การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชน

ตำบล	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	วิถีชุมชน	คะแนนประเมิน (10 คะแนน)	หมายเหตุ
ห้วยสัตว์ใหญ่	10	10	10	10	
ป่าเต็ง	8	10	10	9.33	
ศาลาลัย	8	8	10	8.67	
ปากน้ำปราณ	10	5	10	8.33	
ปราณบุรี	8	8	8	8	

วังก์พง	10	5	8	7.67
เขาน้อย	8	10	5	7.67
เขาจ้าว	5	8	8	7
หนองตาแต้ม	5	8	5	6
บึงนคร	5	5	8	6

เมื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 10 ตำบลในกลุ่มแม่น้ำปราณบุรี โดยใช้การประยุกต์แบบประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยคะแนน 10 คะแนน ที่ให้ความสำคัญกับโอกาสของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งการที่พื้นที่เหล่านั้นมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ใช้จุดเด่นทางการเกษตรสนับสนุนการท่องเที่ยวแล้ว ดังตาราง 1 พบว่า หากแบ่งกลุ่มตำบลที่มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วยคะแนน 8 คะแนนขึ้นไปเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูง ซึ่งประกอบด้วย ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าเต็ง ศาลาลัย ปากน้ำปราณ และปราณบุรี โดยตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีความโดดเด่นด้วยคะแนนเต็ม 10 คะแนน แสดงถึงการมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี ส่วนกลุ่มที่มีศักยภาพรองลงมา ประกอบด้วย ตำบลวังก์พง เขาน้อย เขาจ้าว หนองตาแต้ม และบึงนคร

4) ศักยภาพเกษตรกรและชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

การประเมินศักยภาพของเกษตรกรและชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ในเรื่องความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ และประสบการณ์ที่ชุมชนเคยรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถนำมาสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ด้วยคะแนนเต็ม 10 คะแนน ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การประเมินศักยภาพเกษตรกรและชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตำบล	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความพร้อม	ประสบการณ์	คะแนนประเมิน (10 คะแนน)	หมายเหตุ
ห้วยสัตว์ใหญ่	10	10	10	10	
ศาลาลัย	10	10	8	9.33	
ปากน้ำปราณ	10	10	8	9.33	
ปราณบุรี	8	10	8	8.67	
วังก์พง	8	8	10	8.67	
ป่าเต็ง	10	8	6	8	
เขาน้อย	8	6	6	6.67	
เขาจ้าว	6	6	8	6.67	
หนองตาแต้ม	6	8	6	6.67	
บึงนคร	6	6	6	6	

จากตารางที่ 2 พบว่า หากแบ่งกลุ่มตำบลที่เกษตรกรและชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยคะแนน 8 คะแนนหรือร้อยละ 80 ขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูง ซึ่งประกอบด้วย ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ศาลาลัย ปากน้ำปราณ ปราณบุรี วังก์พง และป่าเต็ง โดยตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีความโดดเด่นด้วยคะแนนเต็ม 10 คะแนน แสดงถึงการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่เหมาะสม ความพร้อมของชุมชนและประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ที่สามารถสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เป็นอย่างดี ส่วนกลุ่มที่มีศักยภาพรองลงมา ประกอบด้วย ตำบลเขาน้อย เขาจ้าว หนองตาแต้ม และบึงนคร

5) การเลือกชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชน

การเลือกชุมชน ทำโดยการรวมคะแนนประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละชุมชน และศักยภาพเกษตรกรและชุมชนของแต่ละชุมชน นำคะแนนที่แต่ละชุมชนได้รับประเมินมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ให้มีคะแนนเต็ม 10 คะแนน แล้วเรียงลำดับชุมชนที่ได้รับคะแนนประเมินรวมเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ พบว่า ชุมชนที่มีความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี คือ ชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยคะแนนการประเมินรวมเฉลี่ย 10 คะแนนเต็ม การที่ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่มีความเหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีมากกว่าชุมชนอื่นๆ แต่การท่องเที่ยวความเป็นการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งลุ่มแม่น้ำปราณบุรีด้วย ดังตาราง 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปความเหมาะสมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตำบล	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตร	ศักยภาพเกษตรกร /ชุมชน	คะแนนเฉลี่ย (10 คะแนน)	หมายเหตุ
ห้วยสัตว์ใหญ่	10	10	10	
ศาลาลัย	8.67	9.33	9	
ปากน้ำปราณ	8.33	9.33	8.83	
ป่าเต็ง	9.33	8	8.67	
ปราณบุรี	8	8.67	8.33	
วังกัฟง	7.67	8.67	8.17	
เขาน้อย	7.67	6.67	7.17	
เขาจ้าว	7	6.67	6.84	
หนองตาแต้ม	6	6.67	6.33	
บึงนคร	6	6	6	

ดังนั้น ในการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี จะใช้ชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ เป็นพื้นที่ตัวแทนสำหรับการศึกษา เนื่องจากมีความเหมาะสมมากที่สุด ในบรรดา 10 ตำบลในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

6.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

1) การค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

กิจกรรมการท่องเที่ยวในตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ที่สามารถนำมาสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีได้ มีดังนี้

1.1) การเยี่ยมชมศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ มีที่ตั้งอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ หมู่ที่ 2 บ้านฟ้าประทาน โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้การเพาะเห็ด การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงปลาตก และการเกษตรแบบผสมผสาน

1.2) การเยี่ยมชมโครงการสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก หัวสัตว์ใหญ่ จำกัด มีที่ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 บ้านฟ้าประทาน โดยนักท่องเที่ยวจะได้เยี่ยมชมกิจการการผลิตนมพร้อมดื่มจากน้ำนมสดจากฟาร์มของสมาชิก และนมอัดเม็ด

1.3) การเยี่ยมชมฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์ โดยที่ฟาร์มโคนมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 บ้านโคนมพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มละอูโฮมสเตย์ด้วย โดยนักท่องเที่ยวจะได้ทดลองรีดนมโคด้วยตัวเอง และศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

1.4) การเยี่ยมชมสวนผลไม้และทุเรียนป่าละอู ซึ่งเป็นสวนป่าชวน เป็นสวนทุเรียนเก่าต้นทุเรียนมีอายุมากกว่า 25 ปี ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านป่าละอู โดยนักท่องเที่ยวจะได้ชมสวนทุเรียนเก่าแก่ของชุมชน และเลือกซื้อผลไม้และทุเรียนสดจากสวน

1.5) การเยี่ยมชมการปลูกข้าวไร่และวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงป่าละอู ตั้งอยู่ที่บ้านป่าละอูน้อย เป็นหย่อมบ้านของหมู่ที่ 3 บ้านป่าละอู โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีวัฒนธรรมของคนกะเหรี่ยงที่งดงาม ทั้งผ้าทอที่มีลวดลายสวยงามและการแสดงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ การท่องเที่ยวที่ต้องเดินเท้าเข้าไปพอสมควร

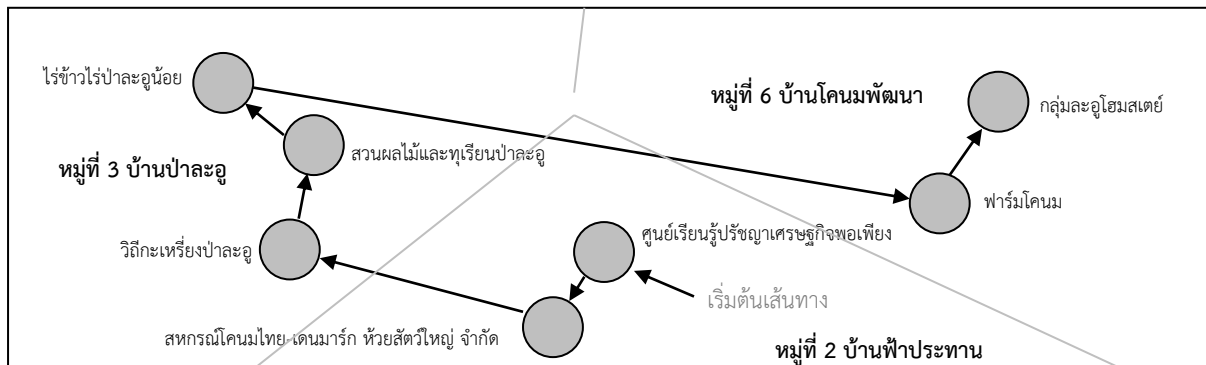
1.6) การใช้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มละอูโฮมสเตย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านโคนมพัฒนา โดยนักท่องเที่ยวจะพักในบ้านของสมาชิกซึ่งเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งจะมีบริการต้มนมสดจากฟาร์มให้ดื่มในตอนเช้าด้วย

2) การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

2.1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละตำบล

จากการลงพื้นที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในตำบล มีเพียงตำบลหัวสัตว์ใหญ่เท่านั้นที่มีความเหมาะสม เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ดังนี้

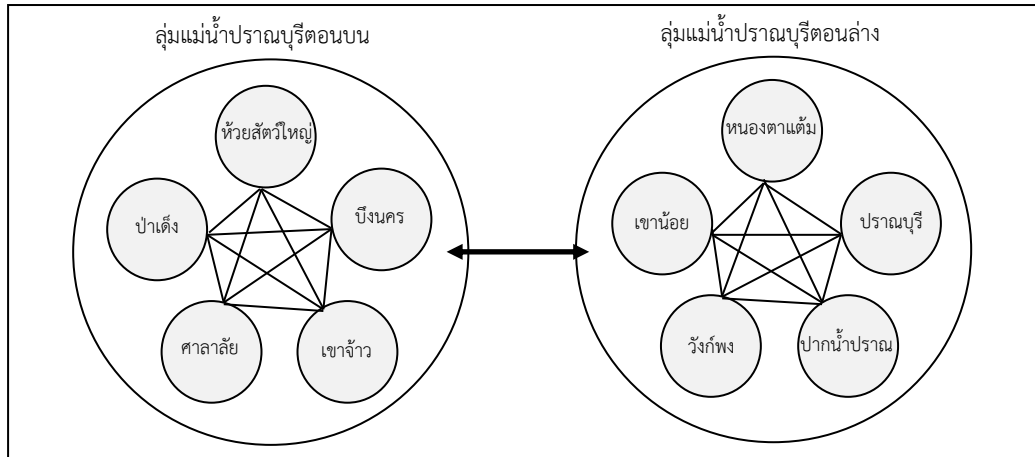
แผนภูมิที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนตำบลหัวสัตว์ใหญ่

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนตำบลหัวสัตว์ใหญ่ สามารถจัดได้ทั้งแบบเข้าไปเยือนกลับ และแบบค้างแรมในชุมชน เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น น้ำตกป่าละอู น้ำตกป่าละอูน้อย จุดชมวิวยเขาทุ่ง เป็นต้น และยังมีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านเฉลิมเกียรติพัฒนา กลุ่มผลิตน้ำมันมะพร้าวป่าละอู วัดอานันท์ โรงเรียน ตชด.ค่ายนเรศวรป่าละอู เป็นต้น

2.2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

เมื่อพิจารณาจากลักษณะพื้นที่ของลุ่มแม่น้ำปราณบุรี พบว่า เป็นพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนต่างๆ ทำได้ยากในช่วงตอนบนของลุ่มแม่น้ำ ดังนั้น จึงแบ่งการท่องเที่ยวในลักษณะ

เชื่อมโยงได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลุ่มแม่น้ำปราณบุรีตอนบน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลป่าเต็ง ห้วยสัตว์ใหญ่ ปังนคร ศาลาลัย และเขาจ้าว และกลุ่มลุ่มแม่น้ำปราณบุรีตอนล่าง ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลหนองตาแต้ม ปราณบุรี เขาน้อย วังกัฟง และปากน้ำปราณ โดยใช้จุดเด่นตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของแต่ละชุมชนเป็นจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ แต่การจัดการท่องเที่ยวก็สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ทั้งลุ่มแม่น้ำปราณบุรีด้วย

แผนภูมิที่ 3 การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

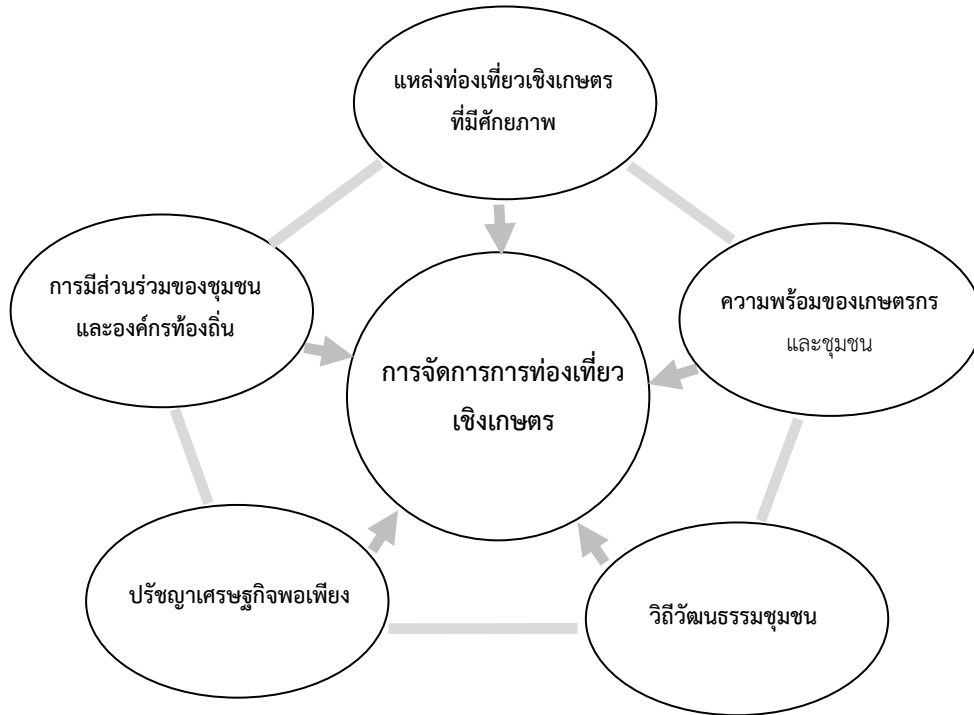
3) การออกแบบระบบสื่อความหมาย

ได้มีการร่วมกันวิเคราะห์ในการประชุมกลุ่มแกนนำเพื่อออกแบบระบบสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน มีมติว่า ระบบสื่อความหมายบางแห่งมีอยู่แล้ว เช่น ที่ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ ส่วนการจะให้มียระบบสื่อความหมายเพิ่ม ขอให้เป็นระบบสื่อความหมายที่ใช้คนเป็นสื่อความหมาย เนื่องจากชุมชนมีผู้รู้อยู่แล้ว และการจัดทาระบบสื่อความหมายอื่นจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ การใช้คนสื่อความหมายมีความยืดหยุ่น และยังสามารถสร้างความประทับใจได้มากกว่าระบบระบบสื่อความหมายอื่น เพียงได้รับการอบรมให้ความรู้หลักและวิธีการสื่อความหมายชุมชน โดยขอความอนุเคราะห์จากคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยวมาจัดอบรมให้กับคนในชุมชนที่สนใจก็สามารถสื่อความหมายชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ ส่วนระบบสื่อความหมายอื่นในเชิงประชาสัมพันธ์ ชุมชนต้องการให้การท่องเที่ยวเกิดขึ้นจริงก่อนแล้วให้องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความอนุเคราะห์เรื่องประชาสัมพันธ์ต่อไป

6.3 การวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

1) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี พบว่า ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพความพร้อมของเกษตรกรและชุมชนในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาใช้ในการดำเนินชีวิต วิถีชุมชนที่มีเอกลักษณ์และสามารถธำรงรักษาไว้ได้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็จะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการได้

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

2) การประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

โดยการจัดทำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ 3 ด้านทำการประเมิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ท่าน โดยให้คะแนนเห็นชอบกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเฉลี่ย ร้อยละ 82.23 หรือ 4.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน ในระดับ มาก โดยให้ความเห็นว่ารูปแบบมีความยืดหยุ่นดี มีคะแนนเต็ม ร้อยละ 100 หรือ 5 คะแนนเต็ม และให้คะแนนประสิทธิภาพของรูปแบบน้อยที่สุดด้วยคะแนนร้อยละ 73.40 หรือ 3.67 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน แม้จะอยู่ในระดับ มาก แต่ก็แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ยังขาดประสิทธิภาพในการจัดการอยู่ ดังปรากฏในตาราง 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีโดยผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	หัวข้อการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญด้าน		ผู้เชี่ยวชาญด้าน	รวม	เฉลี่ย	ร้อยละ
		การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
1	ความเหมาะสม	4	4	4	12	4	80.00%
2	ความถูกต้อง	5	3	4	12	4	80.00%
3	ประสิทธิผล	5	3	4	12	4	80.00%

4	ประสิทธิภาพ	4	3	4	11	3.67	73.40%
5	ความต่อเนื่อง	5	3	4	12	4	80.00%
6	ความยืดหยุ่น	5	5	5	15	5	100.00%
รวม		28	21	25	74	24.67	-
เฉลี่ย		4.67	3.50	4.17	12.34	4.11	-
ร้อยละ		93.40%	70.00%	83.33%	-	-	82.23%

3) การประเมินความพึงพอใจของความพึงพอใจของสมาชิกแกนนำชุมชนที่มีต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของแกนนำชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ลำดับ	ชุมชน	คะแนนความพึงพอใจ (5 คะแนน)
1	ป่าเต็ง	4.24
2	ห้วยสัตว์ใหญ่	4.55
3	บึงนคร	3.88
4	ศาลาลัย	4.12
5	เขาจ้าว	3.98
6	หนองตาแต้ม	3.76
7	เขาน้อย	4.44
8	ปราณบุรี	4.37
9	วังก้ง	4.29
10	ปากน้ำปราณ	4.18
รวม		41.71
เฉลี่ย		4.17
ร้อยละ		83.42%

โดยการจัดทำแบบประเมินให้กับแกนนำชุมชนในลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งเป็นตัวแทนจาก 10 ตำบล ตำบลละ 10 คน รวม 100 คน มีผลการประเมินความพึงพอใจ ร้อยละ 83.42 หรือ 4.17 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 อยู่ในระดับ มาก ดังตาราง 5

7. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ได้ดำเนินการในชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความพร้อมของชุมชน การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น ทำให้เกิดรูปแบบที่สามารถนำไปทดลองใช้กับชุมชนอื่นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งสามารถใช้

รูปแบบเดียวกันในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ แต่จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน และเชื่อว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้จะสามารถนำไปใช้กับชุมชนใดในประเทศไทยก็ได้ เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้รับการยอมรับแล้วว่าสามารถช่วยให้การดำรงชีวิตมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งประชาชนชาวไทยได้น้อมนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทั่วประเทศ และได้ผล ดังนั้นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีจึงเป็นรูปแบบที่มีความเป็นสามัญสามารถนำไปใช้ได้ในทุกชุมชนตามความเหมาะสม

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับในครั้งนี้คือ องค์ความรู้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการเรียนการสอนและการจัดทำผลงานทางวิชาการของผู้วิจัย รวมถึงการดำเนินงานวิจัยต่อยอด นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นและคนในชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น โดยสามารถทำงานร่วมกัน เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ของตนมากที่สุด

8. ปัญหาและอุปสรรค

การดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้มีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรีที่กว้างใหญ่ ประกอบด้วยตำบลต่างๆ ถึง 10 ตำบลใน 2 จังหวัด ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาการเดินทางในพื้นที่ตำบลศาลาลัย ปึงนคร และเขาจ้าว ซึ่งทางสัญจรยังเป็นทางลูกรัง และสลับกับเนินเขาชันในบางช่วง รวมถึงการเดินทางในฤดูฝนที่ยากต่อการเข้าถึงพื้นที่ เนื่องจากมีอันตรายในการเดินทางในพื้นที่ทุรกันดารนี้

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้นำชุมชน เกษตรกร และสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน รวมถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับลุ่มแม่น้ำปราณบุรี เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) สำนักงานพัฒนาชุมชน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง) รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายภาครัฐ เพื่อวางแผนพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรีต่อไปได้

9.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) คณะอุตสาหกรรมกรโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล ได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี และสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระบบมหาวิทยาลัย หรืออาจใช้ประกอบการศึกษาเรียนรู้นอกระบบให้กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อื่นที่สนใจได้

2) ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ตระหนักถึงความสำคัญของการเกษตร รวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นำไปสู่การร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาการผลิตและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรีเอาไว้

3) ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ใกล้เคียง สามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นข้อมูลเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย และใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรี และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียงได้

4) นักท่องเที่ยวได้แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ที่น่าสนใจและสามารถได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและมีคุณค่า

5) นักวิชาการและนักวิจัย รวมถึงผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถนำข้อมูลที่ไปศึกษาอ้างอิง และปรับใช้ในงานวิจัยที่มีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน หรือนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการจัดทำเอกสารและตำราทางวิชาการ รวมถึงการดำเนินการวิจัยต่อยอด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษและการวิจัยต่อไป

ประกาศศัญญาการ

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี ได้รับการสนับสนุนงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2557 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์เพื่อศึกษากิจกรรม เส้นทาง เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำปราณบุรี

ขอขอบพระคุณ บุคลากรของคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ดเนิน วิษย์รัตน์ คณบดีคณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ที่อำนวยความสะดวกและร่วมลงพื้นที่ทำการวิจัย ซึ่งทำให้นักวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ขอขอบคุณนักศึกษาสาขาวิชาการท่องเที่ยวทุกคนที่ได้ร่วมลงพื้นที่ดำเนินโครงการวิจัยตลอดจนชาวบ้าน ผู้รู้ และปราชญ์ชาวบ้านในทุกชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปราณบุรีที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลสำคัญต่างๆ และเข้าร่วมโครงการอย่างมีส่วนร่วม จนทำให้การดำเนินโครงการวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยฯ ทุกประการ

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่ได้อนุมัติงบประมาณอุดหนุนโครงการวิจัยนี้ และผู้อำนวยการพร้อมด้วยบุคลากรของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่ดูแลและอำนวยความสะดวกในการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. 2544. คู่มือการท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- จุฑามาศ บารมีชัย, วิจิตร ณ ระนอง, ณรงค์ โชควัฒนา และ ภราเดช พัทธ์วิเชียร. 2550. เอกสารสรุปสาระสำคัญ การประชุมเชิงปฏิบัติการทิศทางท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สถาบันบัญญัติแห่งชาติ รัฐสภา.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชาย โพธิ์สิตา. 2547. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. 2545. เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว ท ำ ง ษ ร ร ม ช ำ ตี หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2550. เอกสารสรุปสาระสำคัญการประชุมเชิงปฏิบัติการทิศทางท่องเที่ยวไทย บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สถาบันบัญญัติแห่งชาติ รัฐสภา.
- นาคยา ธนพลเกียรติ. 2547. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นำชัย ทนุผล. 2542. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Management)**. เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล, ดนุวัต เฟื่องอัน และ มนัส ศุภลักษณ์. 2543. **การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทองมา ใบทับทิม. 2550. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์โท สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. 2550. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บดี ปุชยายนันท์ ปณัฑพร เรืองเชิงชุม สุพัตรา สร้อยเพชร และคณะ. 2550. **ศึกษาและวิเคราะห์การจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2546. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. 2548. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพลส แอนด์ ดีไซน์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, ชลกาญจน์ ฮาชันนารี และ สหัทยา วิเศษ. 2548. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปรัชญา เวสารัชช. 2543. “การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการที่ดี”. **วารสารข้าราชการ**. 44, 5 (กันยายน-ตุลาคม): 39-50.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2535. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิศักดิ์ กุสุมโทย์. 2543. **ความพึงพอใจของผู้เข้าฝึกอบรมต่อคุณภาพของศูนย์ฝึกอบรมการปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัส สุวรรณ. 2544. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เมตตา เสวตเลข. 2539. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวประเภทนันทนาการ ศึกษา เฉพาะกรณีสวนสัตว์ดุสิต**. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2542. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน”. **วารสารพัฒนาชุมชน**. 38, 7 (กรกฎาคม): 23-26.
- ราณี อิลิชัยกุล. 2547. **รูปแบบของการท่องเที่ยว ในสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณมา วงษ์วานิช. 2546. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2532. **หลักการพัฒนาชุมชน: การพัฒนาชุมชนประยุกต์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วีระพันธุ์ ชินวัตร และคณะ. 2544. **รายงานฉบับสุดท้าย โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วัชรวิ พิษผล และ เนาวรัตน์ คงวิเชียรวัฒน์. 2551. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง รูปแบบเส้นทาง กิจกรรม และการสื่อความหมาย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา สวนสมุนไพร ตำบลคลองปราบ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สนธยา พลศรี. 2547. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมมาส เส็งสุข สุขอุษา นุ่นทอง และ ประภาส แสงอรุณ. 2551. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ ตำบลอนลักษ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุเทพ สุนทรภักซ์. 2546. มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2542. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2543. รายงานขั้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา และจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สร้อยดี อาสาสรพกิจ. 2540. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism). **จุลสารการท่องเที่ยว**. 16 (มกราคม-มีนาคม 2540).
- สุเทพ สุนทรภักซ์. 2546. มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2554. **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (2555-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2548. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- อิสระ ชาญศรี. 2533. **ประสิทธิภาพของสื่อธรรมชาติในการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และนันทนาการแก่นักท่องเที่ยว บริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Freeman Tilden. 1987. **Interpretation Our Heritage**. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Ham Sam H. 1992. **Environmental Interpretation**. Colorado: North American Press.
- Sharpe, Grant W. 1985. **Interpreting the Environment**. New York: John Wiley & sons.
- Shelly, M. W. 1975. **Design as an Instrument of Change: The Rule of Design in Two Responding to Social Change**. Pennsylvania: Dowden Hutchinson & Ross, Inc.
- Vroom, V. H. 1964. **Work and Motivation**. New York: John Wiley & Sons.
- Yamane, Taro. 1970. **Statistic: Introductory Analysis**. 2nd. New York: Harper and Row.